

Нюор 10

ISSN 0207 - 6543

2009

Сары этип жолланы,
Октябрь ай келгенди,
Жай бу жерни кьойгъанлы,
Хар не ёпкелегенди:

Мудах жатады тахта
Тереземи тубюнде, –
Эштип туруп кёп махтау,
Гюлле шошчукъ кюйдюле.

Къакъгъан болур къыяма,
Жашил тала кюнсюздю,
Энди жилек жыяргъа
Барыр кибик тюйюлдю...

Алай къачны ышаны –
Хар бир юйде – берекет.
Ийнанмай эсенг манга,
Къара, кесинг тергеу эт:

Къууанч этеди уммо –
Бичен тишле сюелип!
Ышарады къарт Бибо –
Толудула кюфлери!

Амма жайны кесегин
Банкалагъа жыйгъанды –
Марокосун, жилегин... –
Барын сыйындыргъанды!

Картох урула – толу,
Тахта кёгетле да бар.
Алайды кюзню жолу.
Къышда аны къар жабар...



КЯЗИМГЕ – 150 ЖЫЛ

Мөчюланы Кязим малкъар халкъны бек уллу акъылманы, назмучусу болгъанды. Ол Холам-Бызынгы тарында Шыкъы элде жашагъанды. Аны атасы Бекки тау элде айтылгъан темирчи эди. Кязим жашчыкълай, атасындан темир хунерге юйренип, кеп тюрлю темир керекле ишлеп тургъанды – чага, чалгъы, сабан агъач керекле, юй адырла...

Кязим кеси элинде медиресеге жүрюгенди. Анда иги окъуп, билимин Дагъыстанда ёсдюргенди.

Кязим 40-жыллыгъында биринчи кере Меккагъа хаж къылыргъа баргъанды. Дагъыда он жылдан экинчи кере барып, Багдадда, Мисирде (бусагъатда Египетни ара сахары Каир), Мекка бла Мединада бийик муслийман билим алгъанды. Шаркъ поэзия бла шагъырей болгъанды. Тиллеге юйренгенди.

Кязим кеп тюрлю назмула, поэма жазгъанды. Аны «Адамды биз-



ни атыбыз», «Биз бу дуняны къонакълары», «Жарлы хоншум Гуа», «Осуят» деген дагъыда башха назмулары дунягъа белгилдиле.

Кязим 86 жыл жашагъанды. Кёчгюнчюлюкде Къзахстанда ёлгенди. Аны сюегин туугъан жерине 2002 жылда келтирип, бусагъатда Долинскеде Мемориал болгъан майданда асырагъандыла.

Коммодов Геннадий

УСТАЗ КЯЗИМ

Уллу Октябрь Социалист революциягъа дери Шыкъыда, башха тау эллени барысында, школ болмагъанды. Аны себепли окъуй-жаза билген адам хазна жокъ эди, араб харфланы хайырланып, Къуран окъугъан бир къауум адамны айт-

масакъ. Ала да бек аз. Ол болум Кязимни бек жарсыта эди. Окъуубилими болмагъан халкъ халкъ болалмазлыгъын ол иги ангылай эди. Алай эсе уа, не да этип, сабийлени окъутургъа, алагъа къара танытыргъа керек эди.





Шыкыны бир сай ёзенчигинде, алайдан къарасанг, Бызынгы ауузуну сейирлик табийгъаты, тауу-сырты, тауланы къарлы башлары, телеулю биченликлери, череги, шауданы да къл аязынгдача кёрюннген бир тап жеринде, Кязим «окъуу класс» къурайды. Бу сейирлик «классда» школ парталаны къллукълары олтуругъа жарагъан жассы ташла эте эдиле.

Дерследе асламысында кёлден айтыу бла чеклене эдиле. Нек десенг, жазаргъа къагъыт-кълалам жокъ, ала болсала да, салып жазаргъа стол жокъ. Харфланы жазылыуларына юйренирге тюнген заманлада уа, хар сабий олтургъан ташыны аллын тюзетип, топурагъы ариу сыйдамлап неда юзmez кълуюп, Кязим юйретген харфланы таякъчыкъ бла тырнап жазаргъа кюреше эдиле. Сабийле алай суйюп окъугъанларына Кязим чексиз бек кълуаныучу эди, ариу

айтып, махтап, кёллерин кёлтюре да биле эди.

Низам деген зат а «школда» бек кълты болгъанды. Устазларындан эркинлик алмай, сёлеспирге, кълбаргъа, кетип кълалыргъа жарамагъанын окълуучула уста биле эдиле. Алай аз тюрлю болмайды, «чыгъаргъа» тюшюп, мычып кълйтхан болса, Кязим кълты тырман этиучю эди. Артда уа, тап амалгъа тюзелип:

– Бар, алай ма бу кълуругъунчу кълйтмасанг, эшитмегенме деме, – деп, ташха тюкюрюучю эди.

Кюнде кълызгъан ташны юсюнде кълурмай кёлмю мычырыкъ эди тюкюрюк мылы?! Кеч кълалгъан болса, анга кълты сурала эди. Алай, устазлары бек суйгенлери себепли, аллайла кёл тюйюл эдиле.

Ботталаны Рита кёлчюргенди.

КЯЗИМГЕ

Эртте-эртте таулу элде
Жашагъанды Кязим хажи,
Намулары кёл этдире,
Жарлыгъа умут келтире.

Юлгю бола кълартха, жашха,
Юйрете сыйгъа, намысха.
Сёлю, иши жарай халкългъа,
Бийден кълоркълуп, турмай артха.

Жарсыу кюнде болуп дарман,
Тапсыз ишге эте тырман,
Кълыйын кюнде болду билек,
Халкълы ючюп этди тилек.

Кавказ тауу бийигинде,
Таулу халкълны жюрегинде
Жашап турад акълыл сёлюнг,
Бийик эте таулу кёллон.

Малкълар халкълны ёкълюсе –
Келген, келлик да кълююсе,
Таулуну суйген жырыса,
Бийиклени акъл кълырыса!

*Кълартлыкъланы Раузат,
Лаикута эл.*

САБИЙ БУЛЖУТУУЛА

Мёчюланы Кязим

Гау, гау, гагула,
Гагу такыгъан тыбына,
Тыбынаны табайыкъ,
Ким озады – чабайыкъ.

Сюпю, сюпю, сюполяй,
Сют ичмеген Кыргылай!
Кыргылайны утайыкъ,
Къаймакчыгъын жутайыкъ.

Къая башы – къалала,
Уясында – балала.
Балалагъа къурт керек,
Адамлагъа журт керек.

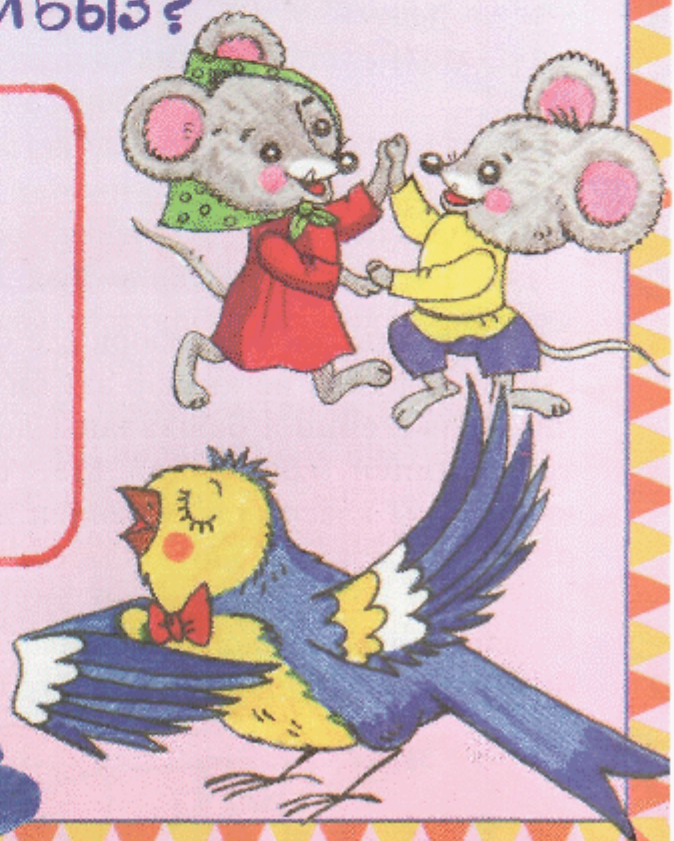
Кели бла телиде,
Гыржын да бар, сёз да бар.
Кёп жашагъан – келиди,
Кёп жаншагъан – телиди.

Чана, чана, чанала,
Чана суйген танала.
Учалмагъан – чабалмаз,
Чабалмагъан – терк бармаз.



Биз къай да жашайбыз?

Чабакъ – сууда
Губу –
Айыу –
Метеке –
Чыпчыкъ –
Эрлен –
Тюлкю –
Бёрю –
Ийнек –
Чычхан –



Сөз оюн



Эки жаны да – «кь»-ла –
Не сөзледиле ала?

Ючюсюн бирге алдым,
Ортагъа бир «а» салдым,
«Къакъ» болду. Къара, къара! --
Эшикни къ..къды къаргъа!
Чакъырдым да мен юйге,
Къапталын такъдым чойге,
Эт салдым, боза къуйдум,
Ашарыкъ сунуи турдум.
«Кар-кар-кар, этни сиз къ..къ
Этсегиз эди, къонакъ
Ашарыкъ эди суйюп», --
Деп, кетди, къаш-баш туйюп.

Төрт харфдан излейме сөз.
«Жокъду жокъ! – деди Көккөз. --
Альпында да «кь» келген,
Ахыры да «кь» деген».

«Къаркъ!» -- деди, чыгыш алгъа,
Ма ол биз билген къаргъа.
Бизьпдан а: «Къуркъ!» -- деди.
Ол къаргъа тилде эди.
Сен къайдан билгин аны --
Тыштерин къаргъаланы?!

Ёпкелси, санай кирдим:
«Бир, эки, юч... къ..къ!» -- дедим.
Ким телиди аладан --
Дауурлу къаргъаладан?
Къ..къ деп этмей, уялып,
Мугурайып, къыйналып,
Терекге къонуп, ала --
Къалдыламы сагъышха?!

Балаланы Фатимат



«КЪЫЧЫРАДЫ»

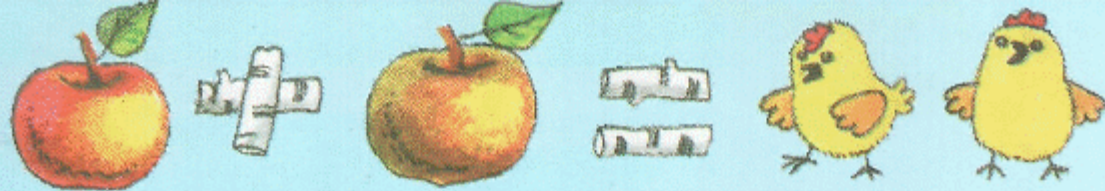
Къоянчыкъ школгъа жюрирге бек сюеди. Ол анда не къадар зат биледи! Билмегенин а башхаланы дефтерлеринден кечюреди. Ма, сөз ючюн, аны классында эрленден иги окъугъан жокъду. Бютюнда санаудан. Хар нсни эсеплейди эрлен. Къызгъанч да туйюлдю. Ойнап, не бир башха жумуш чыгыш, юйге берилген ишни этмей къалгъан болса, дефтерин кимге да береди кечюрюрге. Тюлкую уа сиркиудю, ёпкелеуюк. Ма бир керс устаз уку:

– Эки алмагъа бирни къошсанг, ненча болады? – деп сорады.

Ол а:

– Юч тауукъ неда юч жюжек! – деп къычырады.





Устаз:

– Тюлкю, биз тауукъ балаланы юслеринден айтмайбыз, – дегенде уа:

– Айтсагъыз а не эди да? Санаргъа аладан тынч не барды? – легенди, ёпкселеген да этип, тюлкючюк.

Къоян а, аны жашсарама деп:

– Тюлкю тюз айтады. Ма мен кесим да быхыланы юсюнден айтсагъыз, терк билеме жууабын, – дегенди.

Устаз да, бирси окъуучула да кюлгендиле. Ол кюнден бери тюлкючюкге Тауукъчу, къоянга уа Быхычы деп атап къойгъандыла.

Алай болгъанлыкъгъа, тюлкю ёпкелесе да, къоян а ёпкелемейди. Аны ким да сюйгенин ол билип турады. Алгъынча, кимге да болушургъа хазырды. Тюнене теке кёзлюклерин унутуп кетгенди да юйюнде, къоян, чабып, аланы бир минутну ичинде алып келгенди. Ма бюгюн а теке, анга ыразылыгъын билдире, хобуста алып келгенди школгъа, ариу жыл-

тырауукъ къагъытха чёргеп. Саугъаны алай берирге керекди деп, анга эгечи юйретгенча. Болсада ол ариу саугъаны – хобустаны – къоян юйюне алып кетмегенди, нёгерлерини барын да сыйлагъанды. Ким чёплей, ким чапырагъын юзе, хобуста уа тауусула билмей...

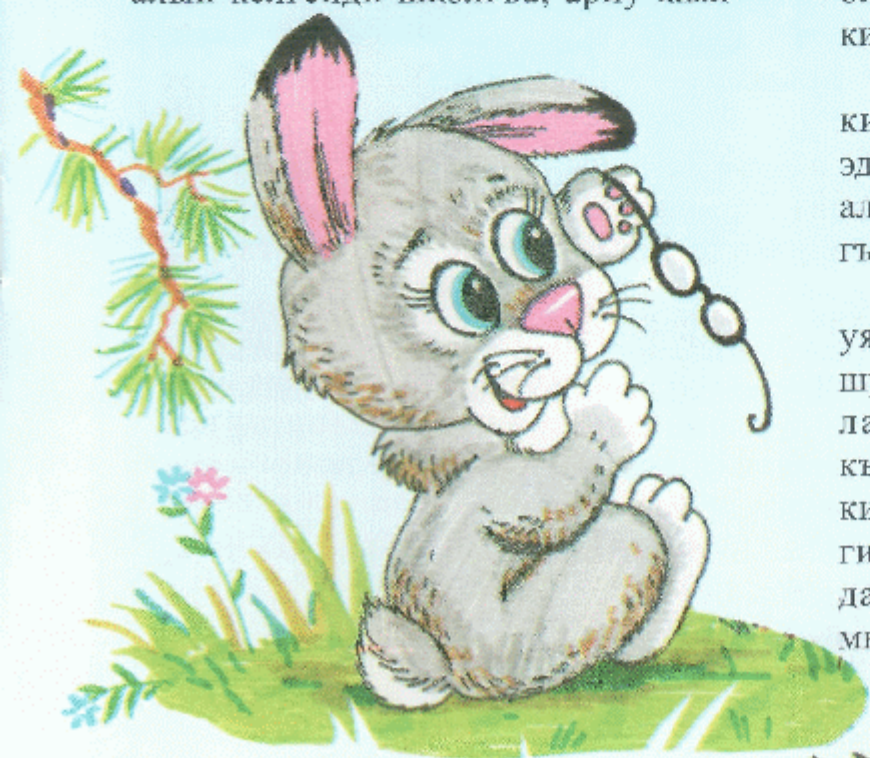
Къоян да анга къууанып тургъанлай, бир заманда: «О-ха-хай! Уучула!» деген белги берилгенди. Аны эшитгенлей, барысы да абызырагъандыла. Къоян а, кичи класслада гитчечиклени къоркъгъанларын кёрюп, устазына:

– Сиз быланы къайгыларын этигиз. Мен а аланы терс жанына элтейим! – деп, окъча сюртюлоп кетип, айтханыча этгенди.

Аны ызындан къуутгъанла узакъ кетип, арып, бирер жерде аугъандан сора, ызына къайтып келгенди да, кесине махтау да излемей, ахыр партада жерине олтургъанды. Анда олтурмаса, аны къулакъларындан ким не кёрлюк эди?

Устаз уку аны атын айтханда, хар ким дерсин сорлукъ сунган болур эдиле, угъай, ол аны доскагъа бош алай, дерсин айтдырыргъа чакъырмагъанды. Махтаргъа чакъыргъанды!

Алай боллугъун билмеген къоян уялгъан окъуна этгенди, алай аны шуёхлары андан да бек къууанганларын кёргенде уа, ыразы болуп къалгъанды. Энди анга Быхычы деп киши да айтмаз. Энди аны аты Жигит къоянды. Да, алай туйюлмюдю да? Анга мындан тийишли ат бармыды? Бар эсе, айтчыгъыз!





СИЗ БИЛЕМИСИЗ?

Биз Минги тау деген тауну кѐн тюрлю аты барды. Бек белгили аты Элбрусду. Бу затны тинтгенле айтханнга кѐре, тауну аты юч сѣздеп кѵуралады. «Эл» деген кесеги кеси аллына энчи сѣздю – жамауат неда халкѵ деген магъанада келеди. «Бур» деген экинчи кесеги уа – бургъан, тебиретген деген магъанада жюрюйдю. «Ус» деген сѣз а тюрк миллетледе кѵылыкѵ деген сѣзге келишеди. Элбрус жукълап тургъан вулкан болгъаны ючюн аталгъан болурму былай?

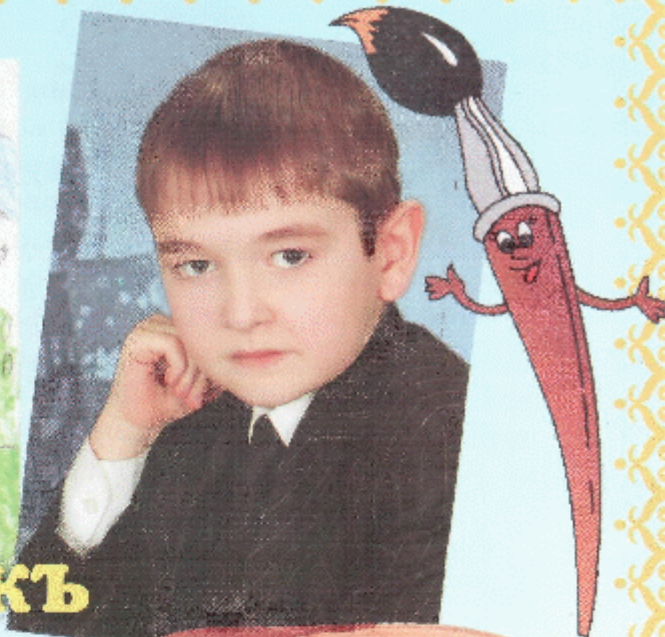
Минги тауну башха атлары уа быладыла – Мингли тау, Уллу тау, Къарт тау, Алтын тау, От тау, Къаф тау...

«...Арап халкѵны тарыхында бу таугъа Таулары Атасы Эбул Жебал деп айтхандыла. Иск десеги, бу таулары барысы да (Минги таугъа кѵошулуи баргъан уллу, гитче да таула *авт.*) Индостаннга дери Эльбрус таугъа битишипдиле.

Бу таулары тѣгерегинде жерледе Таулустан (Къарачай-Малкъар) жамауатыны кѵойчулары, сюрюу-сюрюу кѵойлары, кѵошлары бла элия айда жайлыкѵлагъа чыгъадыла... Тауну бек бийигинде жай да, кѵын да кѵк булутла юсюндедиле. Ариу ачыкѵ хауада тауну башы кѵрюнесди...» – деп жазадыла Тюркде чыкыгъан «Кюзю» деген журналда.

Элбрус тауну эки тѣппеси барды. Бирини бийиклиги 5642 метрди, бирсини уа – 5621. Биринчиле болуп, аны бир тѣппесине Къарачай жанындан Хачирланы Хилар, Малкъар жапындан а Соггаланы Ахия чыкыгъандыла.

Сурат Бозаланы Элиясыды.



БОЙНАКЪ

Гелястанланы Саният

Мени кючюгюм Бойнакъ,
Бар итлени хорлайды,
Кеси къара, бойну – акъ,
Хар нени ангылайды.

Атыш айтсам, чабады,
Мени излеп, тийреде,
Къайры буксам, табады,
Юйренигенди излерге.

Ангылатып къояды,
Эшикден адам кирсе,
Сюекден да тояды,
Апам сюекле берсе.

Къоншу сабийле аны
Ойнаргъа тилейдиле.
Арытып Бойнагъымы,
Ма алай иедиле.

Ары-бери кетсем а,
Итим сакълап турады,
Къоншу тауукъ-зат кирсе,
Бахчабыздан къуады.

Манга тансыкъ болгъанын
Ол билдирип къояды,
Жалап жаякъларымы,
Ма алай къууапады!

БИЗГЕ КЕЛГЕН КЪАГЪЫТЛАДАН

Рахайланы Альбина,
Бызынғы

МЕН АППАМЫ СЮЕМЕ

Мени аппам – Холамханланы Тикону жашы Исмаил 1934 жылда Холам-Бызынғы тарында туугъанды. Аны сегиз адамдан къуралгъан уллу, жарыкъ, жарашыулу да юйюрю болгъанды.

Аппамы сабийлиги насыплы эди – ол таулагъа, тешлеге ёрлерге бек суйгенди, бузоула кютгенди. Болсада саулай малкъар халкъына келген къара кюнде – 1944 жылда 8-чи мартда аппам, тогъузжыллыкъ жашчыкъ болуп, туугъан жеринден кёчюрюлгенди. Аппамы юйюрю Киргизияда Ананьевка деген элге тюшгенди. Анда таулула кёп къыйынлыкъ кёргендиле – ачлыкъ, жалангачлыкъ, ауруула... Болсада, адамла жашау этерге кюрешгендиле. Мени аппам юйюрте экинчи сабий эди да, таматалагъа болушургъа кюрешгенди. Ол къыйын онюч жыл ётгенден сора, аппамы юйюрю Ата



журтуна къайтханды. Мени аппам 1958 жылдан башлап 1993 жылгъа дери «Коммунизмге жол» деген колхозда къойчу болуп ишлегенди. Ол иги ишлегени ючюн, Правительствоуна кѣп саугъасына тийишли болгъанды. 1964 жылда ВЛКСМ-ни Сыйлы грамотасын, райондан Махтау къагъыт да алгъанды. 1966 жылда уа аны «Знак почета» деген орден бла саугъалагъандыла. 1969 жылда «Коммунист урунууну ударниги» деген ат атагъандыла, 1970 жылда уа «Тогузунчу бешжыллыкъны ударниги» деген белги бергендиле. СССР-ни Баш Советини Президиумуну атындан аппамы «За доблестный труд» деген майдал бла саугъалагъандыла. 1974 жылда ВДНХ (Халкъ мюлкню жетишимлерини кѣрмючю) комитети аппамы Кюмюш майдал бла саугъалагъанды.

Аппам район Советни депутаты болуп да тургъанды.

Жарсыугъа, аппам жаланда 61 жыл жашагъанды. Мен а андан сора эки жылдан туугъанма. Мен аны суратладан билеме, сора аммамы хапарларындан. Ол алай ариуду суратында, кѣзлери уа – бир халалла! Мен аппалары болгъанлагъа бек сукъланама. Юйюрге къартла болсала, юйде жылыу башха тюрю болады.

Мени ыннам Фатимат бек иги адамды. Биз аны бла бирге жашайбыз. Ол кѣп иги жомакъ биледи, ариу жырлайды, бизге адет-тѣрелени юйретеди. Амма да жашауда кѣп къыйынлыкъ кѣргенди. Аны атасы Тѣппеланы Мусса Уллу Ата журт урушда жоюлгъанды. Аммам а сюрюнлюк азабын чекгенди. Аны юсюнден хапар айтса, аммам хар заманда да жияп къалады.

Мен а аммам жияса, жарсыса да суймейме. «Бешлеге» окъуп, кесими ариу журютюп, аны дайым къууандырып турургъа сюеме. Анга саулукъ, узакъ ѳмюр да тилейме.

МЕНИ АППАМ



Мен аппамы бек сюеме. Ол бизге, сабийлеге, бир бек сейирлик жомакъла айтады. Ол жомакъ айтама десе, биз барыбыз да, аны тѣгерегине жыйылып, шумсуз тынгылайбыз. Дагъыда мени аппам намаз этеди, намаздан сора уа, бизни барыбызгъа да, саулай дунягъа да игликле тилейди. Ол бек кѣп зат биледи. Кѣп болмай, ол ийнеклеге орун ишлегенде, биз барыбыз да анга суйюп болушханбыз. Мени эгешчигим гитчечикди. Болсада, бизге тагъылып, аппагъа болушургъа ол да баргъанды. Барыбыздан да бек аппа аны махтагъанды. Алай биз ѳпкелемегенбиз – кесибиз да эгешчигибизни бек сюебиз.

*Ульбашланы Диана,
3-чю школ, Нальчик ш.*

Мени устазым

Мени устазым Елизавета Салиховнады. Биз, Хасаньяда 4-чю классны окъуучулары, аны бек сюебиз. Саулай школда да аны сыйлы кёредиле.

Елизавета Салиховна бек ариу тилли адамды. Тили ариуча, сыфаты да ариуду. Барыбызгъа да бирча эс бурады. Аны дерслерине биз бек суююп барабыз. Ол бизге иги билим береди, ойнатады, экскурсиялагъа элтеди.

Урунуу дерследе биз тигерге, азыкъ этерге юйренебиз. Елизавета бизге хар заманда: «Ариу къылыкълы, кертичи, иш эте, намыс эте билген адамла болугъуз», – дейди. Биз, ёсюп, уллу болсакъ, Елизавета Салиховна къууанырча адамла болургъа сюебиз.

Ностулань Малика,
Хасанья эл.

Биринчи Устазымъ

Бу назмуну жазама
Биринчи устазыма.
Черкесланы Ахматны
Жаннет деген къызына.

«А»-дан башлап, «Я»-гъа да
Жетдиргенди, юйрете.
Китапланы таныта,
Жазаргъа да тюзете.

Сени ариу бетингде
Кёп ахшылыкъ кёреме.
Сени кибик болургъа,
Кёл да салып окъургъа
Мен керти сёз береме.

Занкишиланы Танзиля,
Тёбен Чегем эл.

*Сабийле, Отарланы Алим кенделенчи жашчыкъды. Ол ма быллай ариу су-
ратла ишлейди. Кеси да жаш художниклени Элбрус районда бардырылгъан
эришуулеринде биринчи жерни алгъанды*





Төппеланы Алим

У. АСБАТЫР, БОРАБАЙНЫ КЪАЛАСЫНДАН
ХАПАР БИЛИП, СЕРМЕШГЕ КИРЕДИ

– Сиз, хур кызла, ариула,
Къабан эсе бийигиз,
Аны кючю недеди –
Айтса эди биригиз? –

Былайда бу таш элден –
Борабай эмегенден?
Уучула эсек да бош,
Жау сунар бизни кѳрген, –

Деп, Асбатыр сѳлешди,
Аслантокъ бла кенгешди.
Къызла хапар айтдыла,
Болмагъанча жан эштип:

Деди да, кѳз бакъдыра,
Нѳгерге эс тапдыра,
Минди ол аргъамакъгъа,
Тасхасын къаты сакълап.

– Ёрге турса – адамды,
Жатып болса – желмаууз.
Къутургъанда – къабанды,
Ашха жетсе – элтауус.

Батырла, жюген иймей,
Туякъла жерге тиймей,
Чапдыла ол таш элге,
Къушлача, учуп келген.

Бу журтлада, элдеде,
Ат чабыучу жерледе,
Борабайча сылыкъны,
Аныча хужулукъну

Таш буруу, къая кибики,
Къаланып элден бийик,
Бир жан да ёталмазча,
Ёталгъан кеталмазча.

Адам кѳзю кѳрмеди,
Тюбеп, салам бермеди.
Сормай, жутуп къояр ол
Сизни кибики эрлени, –

Эки ат – эки атлы,
Эки тенг – жандан татлы,
Сорушуп, тохтадыла,
Боллукъну жокъладыла.

Деп, ол чалгъычы кызла,
Къоркъуп, жанлары чыгъа,
Айтдыла тюз болушун,
Батырлагъа болушуп.

– Тенгири биргебизге! –
Деди таукел Аслантокъ.
Сѳз айтмаз керексизге,
Эрлигине ёлчем жокъ!

Асбатыр сабыр эди,
Хыйла, чола билмеген.
Аслантокъ сакъ жаш эди,
Алдатыргъа суймеген.

Бурууну башы бла,
Юсюнде атлы бла,
Секирди «Акъжал» ары,
Жер чачып туякълары.

Къызланы хапарларын,
Къоркъуна айтханларын,
Жаратмай, тыйды тенгин,
Эсеплей ишни кемин.

Къалтырап жууаклары,
Бир кесек туракълады,
«Эмилики» – илячин къуш,
Сора уа ол да ары

– Къой, – деди, – кыыз жыйынны.
Жол узакъ. Биз – кыйынлы,
Жетсек да, жетербизми,
Къутулуп кетербизми

Секирди башы бла,
Юсюнде жашы бла,
Бурууну арысына,
Тенгини къаршысына.



*Байкъазылань Аминат –
Ариу кыызчыкъ, иги зат –
Хар жумушуну этеди,
Кесин тап эсторютеди.
Чашчыгъы да таралып,
Гинжичигине алып
Кеси жыйрыкъ тигеди –
Хар не эте биледи!*



*Атабийланы кыызчыкъ –
Бу ариу Асиятчыкъ
Энди школгъа барады,
Жалап «бешле» алады!
Ёхтем эте аппасын,
Атасын эм апасын.
Бизни да къууандыра,
Жашасын узакъ жылла!*



*Чочайланы Арина –
Бызынгы эл бары да
Къууанады бучукъгъа –
Былай иги кыызчыкъгъа!
Хар ким бла шухъду,
Аны душманы жокъду!
Жумуш этеди къартха,
Жапсарып, ариу айта.*

Буруу ыржысы – черек,
Ичинде бир сарыуек!
Сууну эки бѐледи,
Шытылары келеди.

Атланы, батырланы
Жутаргъа хазырланып,
Чайкъалтады черекни,
Тепдире тѐгерекни.

Сууну да эки жаны –
Ёзени – согъушханны!
Арысы – дуппур, ныхыт,
Бериси – гъойгъум, зыгыт.

Черекни юсю бла,
«Акъжалны» кючю бла,
Секирди эр Асбатыр,
Жау элге этмей хатыр.

Асбатыр – арысында,
Аслантокъ – берисинде,
Къынгырбут кѐсе жыйын
Къарайды экисине.

Батырла, атдан тюшмей,
Согъушха жолну ишлей,
Кѐрдюле кѐрмегенни –
Ол къара эмегенни!

Келеди, боран эте,
Бутлары жерге жете,
Атыны къулакълары
Къап-къара тютюн эте.

Дуппурда сюеледи,
Ачыудан да ѐледи.
Сарыуекге чамланып,
Ачы буйрукъ береди:

– Чабыуулну утаргъа!
Къаланы бек тутаргъа!
Кѐсе аскер жетгинчи,
Батырланы жутаргъа! –

Сарыуек ауузун ачса.
Уллу суу жалкъалана,

Эр чалыш алгъа барса,
Толкъунла артха жыгъа,

Асбатыр ичкериден –
Толкъунла ичлеринден –
Сермейди къылыч бла,
Суу ичи къандан тола.

Аслантокъ, аслан кибик,
Секирди бу жанындан.
Къутургъан сарыуекни,
Силдеди богъагъындан.

Эр къылычы булгъана,
Ол жутхуч да чулгъана,
Сермеш къыза барады,
Борабай къууанады.

Экинчи ургъанда жаш,
Къызарды топуракъ-таш.
Ачы къычырыкъ чыкъды –
Сарыуек жашны жыкъды!

Борабай терк учунду –
Батыр жутулгъан сунду.
Чабып жетди алайгъа,
Жаш сау эсе, къабаргъа!

Асбатыр тентиреди,
Тепдирди къара жерни!
Сора жыгъылды алгъа,
Боялды къызыл къаннга.

Аслантокъ аны кѐрдю,
Къатына чабып келди.
Ёлмеген сарыуекни
Белинден эки бѐлдю.

Аны кѐрюп, Борабай,
Тюнюн тюшге жоралай,
Къачып, атына минди,
Кырты болгъанын билди!

Асбатыр солуу алды,
Аслантокъ бек къууанды.
Байлады жараларын,
Жарата жарагъанын.

(Баргъаны боллукъду.)



*Машыйка бла Омар –
Таумырзалагъа къууанч,
Бу эки да ариу жан
Далхат аппагъа – жубанч
Хасанин элинде,
Тауу, малкъар эсеринде
Жашайдыла бучукъла –
Тукъумгъа булжуучукъла!*



*Ахкъубекланы жашчыкъ –
Бу жигит Мухамматчыкъ
Атха мингенди энди!
«Жилъмайды!» – дегенди,
Сейир этип аппасы.
Къууанганды аммасы:
Жигит жашды Мухаммат!
Анна, анга алгъыни айт!*



*Жаппуланы Азамат,
Кийингенци – алаамат!
Этген умуту толур –
Аскерчи боллукъ болур.
Быллай жигит жашчыкъ
Кѐп болса халкъыбызда,
Къууанырбыз алагъа,
Атларын сала жыргъа*



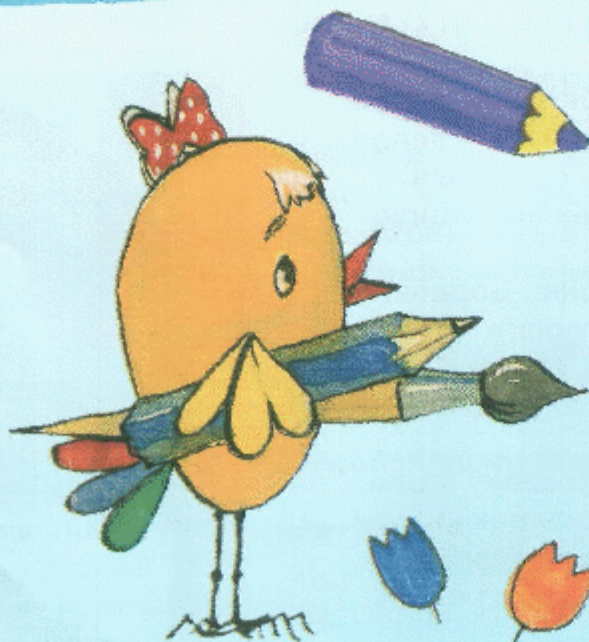
Бу бизни Харунчукъду,
Бир сейир ариучукъду,
Кеси да – бир халалчыкъ,
Юсчюю да – тазачыкъ.
Кюле тургъан кезлери,
Балдан татлы – сёзлери.
Къызла мынга къарайдыла,
Жыл санчыгъын санайдыла,
«Къачан жетед бу жаш?» – деп,
Харунчукъну марайдыла.

Трамланы Люба

КЕЛИГИЗ, БИР КЮЛЕЙИК

Устаз классха, эшик бла угъай, терезе бла кирген Мухтаргъа:
– Айтчы, сен экинчи этажны терезеси бла къалай киресе классха? – деп,
сейир этип сорады.
– Айтырыкъ тьююлме, классда адам кепдю, тасхамы былагъа
билдирсем, была да менича жюрюрюкдюле. Мен а очередьлени суймейме,
– дегенди Мухтар.

Разият Аслановна тарых дерсде Ахматха:
– Чапаев ким болгъанды? – деп сорады.
– Негрли!
– Ол дегенинг, ким айтханды аны санга?
– Да, негрли болмай, ким боллукъду да, акъланы къырып айланган эсе?!
– дегенди Ахмат, сейирге къалып.



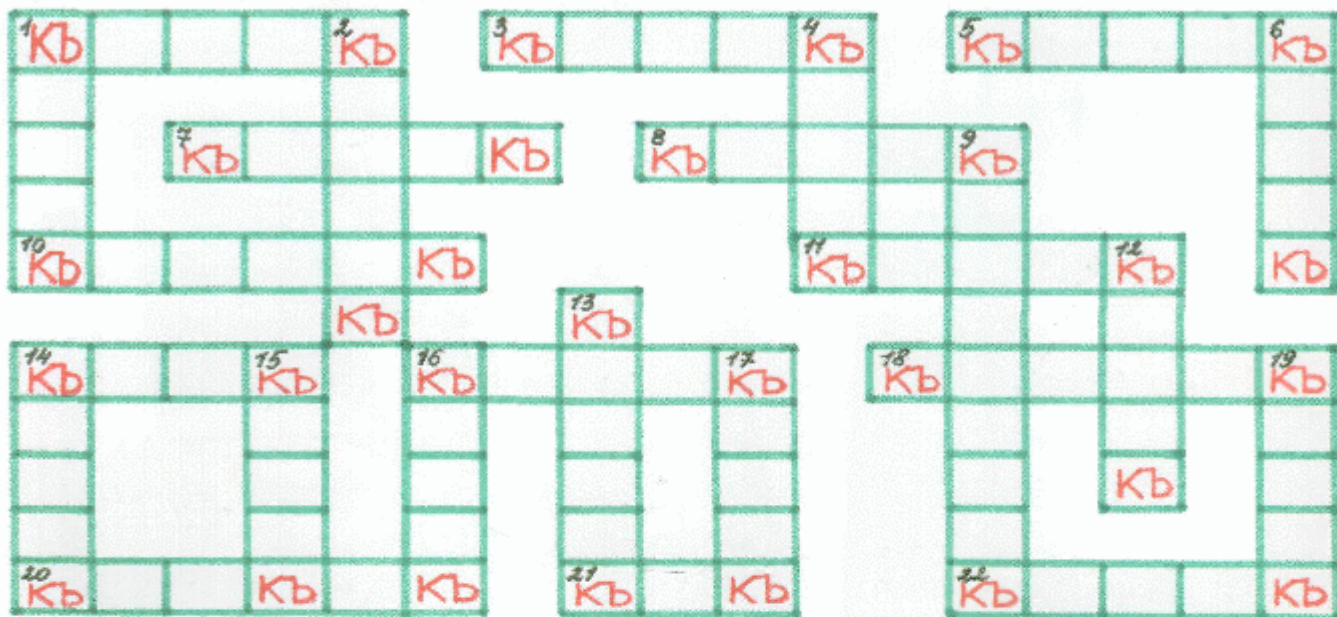
«Нюр» журналны муну аллында
чыкъгъан номеринде басмаланган
сёзберни жууаплары:

А	П	С	А	Т	Ы	К	У	М	Г	А	Н
В	Ы		Ш		А					А	
Г	А	Б	А	Р	А	Р			А	Р	
У	Ы		Н	А	С	И	И	Х	А	Т	
С	З	А				Л		Ш	Л		
Т	О	Г	А	И		Я	А	А			
		Ы	Т	О	И	Ч	А	М			
			Х			И					
Б	А	И	Р	Ы	М		Н	А	Н	Ы	К
А			Л			Ж				У	
Л	Ы	П	П	Ы	Р		О			Р	
Х			К			М	А	Р	И	Я	М
А						А				А	
М	А	М	Ы	Р	Л	Ы	К		Ч	О	Ю



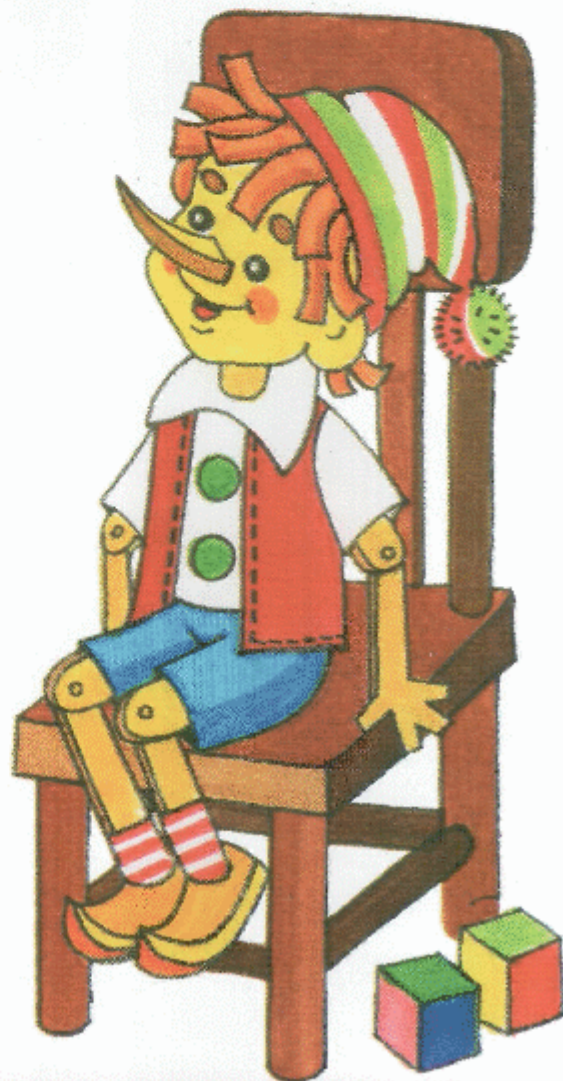
СӘЗБЕР

Сабийле, мен сизге бир тасха айтайым: бу сәзберде сәзле барысы да «кь» харф бла башланьп, бошалган да анга этедиле.



Солдан онгга: 1. Ол кьойдан жууашды дейдиле. 3. Аман кьызгъа, алай атап, кьазан да бередице. 5. Таулу аш. 7. Аны бла сууда жюзе-диле. 8. «Сангырау эл бузар» дейдиле. 10. Аны жумуртхадан эте-диле. 11. Узун кьязыкь. 14. Сап. 16. Эртте, мал сойгьанда, сабийле аны кёпдюрюп ойнагьандыла. 18. Ары ун кьуядыла. 20. Неден да элгениучю адам. 21. Кьурутулган эт. 22. Не торлю мирзеуню да тышы.

Башьндан энишге: 1. Адыр. 2. Сютню башы. 4. Аны бла как булгъайдыла. 6. Хар кимни кесин жюрю-тюу мардасы. 9. Бир иги затха аталып этилген той. 12. Уккаш. 13. Ишлерге сыйлы жер. 14. Миллет. 15. Базыкь таякь. 16. Кьысха чачлы. 17. Суу баргьан агъач. 19. Терсейген затха алай да айтадыла.



БИЗ УЛАКЪЛАДАНБЫЗ.

Мен Эмранма.



Мен а – Элдар.



«НПОР» («Свет») № 10 – 2009 г.

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ
ЖУРНАЛ
МИНИСТЕРСТВА
КУЛЬТУРЫ И
ИНФОРМАЦИОННЫХ КОММУНИКАЦИЙ,
СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ КБР

Выходит
с января 1982 года

На балкарском языке

Главный редактор
С. МУСУКАЕВА

Редколлегия:
А. ТЕПШЕЕВ (отв. сек.)
М. ОЛЬМЕЗОВ
Л. ДЖАНТУРАЗОВА

Л. СОТТАЕВА
М. ТАБАКСОВЕВ
И ШАВАЕВА

Худож. редактор
Л. ПАРОВЕВА

Подписано в печать
12. 09. 09.
Выход в свет 28.10.09
Формат 60 х90 1/8
Бумага мелованная
Гарнитура литературная
журнальная рубленая
Печать офсетная
Усл. кр.-отг. 8
Усл. печ. л. 2.
Уч.-изд. л. 2,7

Тираж 1200
Заказ № 160
Индекс 73908
Reg. № ФС 14 - 0740
В розницу – цена свободная

Адрес редакции:
360000, г.Нальчик,
ул. Голышко, 6.
Тел.: 42-37-27;
42-11-19.

Отпечатано на ГП КБР
«Республиканский поли-
графкомбинат им. Револю-
ции 1905 года».
Нальчик, пр. Ленина, 33.

